

การวิเคราะห์แนวทางการนำวิธีการเพื่อความปลอดภัย
มาใช้เพื่อการพิทักษ์ป่าไม้

ในอดีตไม้เป็นสินค้าส่งออกของไทยที่สำคัญชนิดหนึ่ง ซึ่งนำเงินตราเข้าประเทศจำนวนมาก เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้มีอยู่อย่างมากมาย ป่าเป็นเสมือนแหล่งวัตถุดิบที่อุดมสมบูรณ์ที่มนุษย์จะเรียกหาเอาได้ทั้งทางด้านอุปโภคและบริโภคอันเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไม่มีขีดจำกัด ไม่ว่าป่าบกหรือป่าชายเลน เนื่องจากในระยะต่อมามีการเน้นพัฒนาอุตสาหกรรมแต่เพียงด้านเดียว โดยไม่ได้คำนึงถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ ทำให้การบริโภคทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ดำเนินมาอย่างฟุ่มเฟือย ไม่มีการวางแผน ไม่มีการจัดการที่ถูกที่ควร ป่าทรุดโทรมลงไม่มีไม้จะใช้สอย ไม่สามารถเก็บหาของป่า เช่น เห็ด พืชผัก ผลไม้ สมุนไพร เปลือกไม้ ยางไม้ เป็นต้น นับตั้งแต่ พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา ประเทศไทยเริ่มนำเข้าไม้จากต่างประเทศเฉพาะปี พ.ศ. 2535 ไทยนำเข้าไม้มีมูลค่าถึง 18,305 ล้านบาท ทำให้สูญเสียเงินตราต่างประเทศจำนวนมาก และพื้นที่ป่าก็ลดลงอย่างรวดเร็ว ต่อเนื่องกันมาหลายปี ในปี พ.ศ. 2536 พื้นที่ป่าบกคิดเป็นอัตราส่วนต่อพื้นที่ประเทศแล้วเหลือเพียงประมาณร้อยละ 26.02 หรือประมาณ 83 ล้านไร่ และในปี พ.ศ. 2534 พื้นที่ป่าชายเลนเหลือเพียง 1.08 ล้านไร่ ซึ่งโดยทั่วไปพื้นที่ป่าบกไม่ควรต่ำกว่าร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศหรือประมาณ 128 ล้านไร่ หากพื้นที่ต่ำกว่ามาตรฐานดังกล่าว ในทางหลักวิชาเชื่อว่าก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ¹ เสียความสมดุลทางธรรมชาติ (balance of nature) เกิดการเปลี่ยนแปลง

¹ กองกรรมาธิการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, วิเคราะห์กฎหมายเพื่อปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้ของไทย, 2537, หน้า 7.

ทางธรรมชาติอย่างฉับพลันทันทีและรวดเร็ว รุนแรงหลายประการ เช่น เกิดภัยพิบัติ
 ธรรมชาติต่าง ๆ โดยเฉพาะเกิดความแห้งแล้งขาดน้ำจนถึงขั้นต้องมีการจัดสรรปันส่วน
 การใช้น้ำอยู่เนือง ๆ จนในเวลานี้เป็นปัญหาวิกฤตที่จะต้องเร่งแก้ไขโดยเร่งด่วน²
 รัฐได้ยื่นมือเข้ามาจัดการทรัพยากรธรรมชาติทั้งประเภทพื้นที่ป่าและประเภทไม้พืชพรรณ
 ในพื้นที่ป่า ตั้งแต่ในอดีตภายใต้กฎหมายต่าง ๆ หลายฉบับ โดยเฉพาะกฎหมายเกี่ยวกับ
 ป่าไม้ เช่น พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการใช้
 ประโยชน์จากป่าไม้ และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 ซึ่งมีวัตถุประสงค์
 เพื่อคุ้มครองและอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ เป็นต้น โดยกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดวิธีการ
 แห่งอำนาจรัฐในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ โดยเฉพาะป่าไม้ไว้หลายรูปแบบ
 อันได้แก่ มาตรการลงโทษทางอาญา มีโทษจำคุก ปรับ และริบทรัพย์สินแก่ผู้กระทำ
 ความผิดและมาตรการปกครอง มีระบบอนุญาต ออกคำสั่ง การตรวจค้น ขอให้ส่ง
 ข้อเท็จจริงและขอให้เปิดเผยข้อเท็จจริง แต่กระบวนการเหล่านี้ก็ยังไม่อาจยับยั้ง
 การสูญเสียไม้พืชพรรณในป่าและพื้นที่ป่าไม้หรือป่าสงวนฯ ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติ
 อื่น ๆ ได้

ดังนั้น ในบทนี้จะได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ว่า เหตุใดกระบวนการจัดการ
 ทรัพยากรธรรมชาติของรัฐภายใต้กฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ดังกล่าวข้างต้นจึงไม่อาจยับยั้ง
 ปรากฏการณ์หรือการกระทำอันเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติได้ โดยแยกพิจารณา
 เป็นหัวข้อ ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² สุนีย์ มัลลิกะมาสย์, การบังคับใช้กฎหมายในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อ
 การพัฒนาแบบยั่งยืน, ในเอกสารสรุปผลการสัมมนา วันที่ 9-10 กุมภาพันธ์ 2538 ณ
 โรงแรมสยามซิตี้, หน้า 14.

5.1 การครอบครองพื้นที่ป่าหรือพื้นที่ป่าสงวนฯ โดยการบุกรุกเพื่อเป็นที่ทำกิน

ตามประวัติศาสตร์การป่าไม้ไทย พบว่ามีการบุกรุกแผ้วถางป่าเพื่อเอาพื้นที่มาทำกิจกรรม และการนำเนื้อไม้หรือของป่ามาใช้ประโยชน์มีมานานมาแล้ว นอกจากการแผ้วถางป่าเพื่อทำกิจกรรมและการนำเนื้อไม้และของป่าไปใช้ประโยชน์ส่วนตัวแล้ว ก็คงมีการซื้อขายกันบ้างแต่ไม่เป็นจริงเป็นจัง ซึ่งการแผ้วถางป่า การทำไม้และของป่าก็ไม่มียกกฎหมายควบคุมแต่อย่างใด ราษฎรต่างแผ้วถางป่าเพื่อทำกิจกรรมและตัดฟันเอาไม้ไปใช้สอยได้อย่างเสรี ราษฎรคือผู้บุกเบิกถางป่าซึ่งนอกจากจะได้กรรมสิทธิ์เป็นเจ้าของที่ดินแล้ว ยังได้รับป่าเหมืองรางวัลในฐานะผู้บุกเบิกหักล้างถางพงอีกด้วย ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะสังคมต้องการที่ดินเพื่อใช้ทำการเกษตร³ ต่อมาประเทศไทยได้เปิดประเทศเพื่อทำการค้ากับต่างประเทศมากขึ้น เกษตรกรรมของไทยได้ขยายตัว มีการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น มันสำปะหลัง ข้าวโพด อ้อย ฯลฯ โดยใช้พื้นที่ผืนใหญ่ทำให้เกษตรกรต้องขยายกำลังผลิต อีกทั้งประชากรเพิ่มมากขึ้น ความต้องการใช้พื้นที่ดินทำกินจึงมากขึ้นด้วย ประกอบกับการแผ้วถางป่าทำไร่เลื่อนลอยของชาวเขามีการหมุนเวียนแผ้วถางป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยทุกระยะ 1-5 ปี โดยส่วนใหญ่จะต้องมีไร่เพื่อการหมุนเวียน 3 แปลงขึ้นไป จึงจะทำไร่หมุนเวียนกันไปได้⁴ จะเห็นได้ว่า มีการบุกรุกพื้นที่ป่าหรือป่าสงวนฯ ทั้งเพื่อยังชีพและเพื่อการค้า ในที่สุดรัฐจึงยื่นมือเข้ามาควบคุมการใช้ประโยชน์จากไม้และคุ้มครองอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ด้วยการออกกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ อันได้แก่ พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ

³ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, วิวัฒนาการของการบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่า, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ตุลา จำกัด, 2535), หน้า 10.

⁴ อยู่แก้ว ประกอบไวทยกิจ บีเวอร์, มนุษย์-ระบบนิเวศ และสภาพนิเวศในประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2538), หน้า 220.

พ.ศ.2507 ตามลำดับ จากกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ดังกล่าวข้างต้นทำให้รัฐเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในพื้นที่ป่าหรือป่าสงวนฯ ทั้งหมดที่เอกชนไม่ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในที่ดินนั้น⁵ ดังนั้น ราษฎรซึ่งเคยเป็น "ผู้บุกเบิก" จึงกลับเป็น "ผู้บุกรุก" ไป ซึ่งการบุกรุกเพื่อเป็นที่ทำกินนี้ ถือได้ว่ากฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้นุ่งควบคุมการกระทำในลักษณะเช่นนี้เป็นกรณีพิเศษลักษณะหนึ่งในสามลักษณะ (อีกสองลักษณะ คือ ตัดไม้ และ ไฟป่า) ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 และมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 กำหนดให้การครอบครองป่าหรือป่าสงวนฯ เพื่อกันสร้างแล้วถางเป็นลักษณะของการกระทำอันเป็นการบุกรุกป่าหรือป่าสงวนฯ เพื่อเป็นที่ทำกิน ซึ่งรัฐถือว่าเป็นความผิดอย่างร้ายแรง เพราะเป็นการกระทำที่มีผลกระทบต่อการทำลายทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ ทั้งที่เป็นประเภทที่ป่าอันเป็นแหล่งอาศัยของทรัพยากรธรรมชาติ และทำลายประเภทไม้อันเป็นพืชพรรณในป่า ซึ่งย่อมส่งผลถึงระบบนิเวศน์อย่างรุนแรง

อย่างไรก็ดี รัฐได้กำหนดสภาพบังคับในเชิงปราบปราม อันได้แก่ มาตรการปราบปรามทางอาญา และมาตรการทางปกครอง เพื่อควบคุมพฤติกรรมการทำลายป่า ดังนี้

5.1.1 สภาพบังคับในเชิงปราบปราม

(1) มาตรการทางอาญา เป็นมาตรการที่ใช้บังคับโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ หลังจากที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว กล่าวคือ กฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ได้กำหนดโทษอย่างหนักเป็น 2 ระดับ ได้แก่ กรณีปกติและกรณีเหตุฉกรรจ์ ในมาตรา 72 ตี แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.

⁵พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 มาตรา 4 (1) บัญญัติคำว่า "ป่า หมายถึง ที่ดินที่ยังมิได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดิน"

พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 มาตรา 4 วรรคแรก บัญญัติว่า "ป่า หมายถึง ที่ดินรวมตลอดถึงภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะ และที่ชายทะเลที่ยังมิได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมาย"

2484⁶ และมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507⁷ กล่าวคือ โทษจำคุก 6 เดือนถึง 5 ปี สำหรับการบุกรุกป่า และจำคุก 6 เดือนถึง 5 ปี สำหรับการบุกรุกป่าสงวน กรณีเหตุฉกรรจ์ จำคุก 2 ปี ถึง 15 ปี ทั้งสำหรับการบุกรุกป่าและป่าสงวน และโทษปรับ กรณีปกติ ปรับไม่เกิน 5 หมื่นบาท สำหรับการบุกรุกป่า และปรับ 5 พันถึง 5 หมื่นบาท สำหรับการบุกรุกป่าสงวน กรณีเหตุฉกรรจ์ ปรับ 1 หมื่น ถึง 1 แสนบาท สำหรับการบุกรุกป่า และปรับ 2 หมื่น ถึง 1 แสนห้าหมื่นบาท สำหรับการบุกรุกป่าสงวน ซึ่งการครอบครองพื้นที่ป่าหรือป่าสงวนฯ โดยการบุกรุก เพื่อเป็นการทำกินนี้กฎหมายถือว่าเป็นเหตุฉกรรจ์อันผู้กระทำความผิดจะต้องรับโทษหนักขึ้นสำหรับการบุกรุกพื้นที่ป่าจำนวนมาก

⁶มาตรา 72 ตรี บัญญัติว่า "ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 54 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ในกรณีที่มีคำพิพากษาชี้ขาดว่า ถ้าได้กระทำเป็นเหตุที่เกินยี่สิบห้าไร่ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบห้าปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท

ในกรณีที่มีคำพิพากษาชี้ขาดว่าบุคคลใดกระทำความผิดตามมาตรานี้ ถ้าปรากฏว่าบุคคลนั้นได้ยึดถือครอบครองป่าที่ตนได้กระทำความผิด ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำความผิดและบริวารของผู้กระทำความผิดออกไปจากป่านั้นได้ด้วย"

⁷มาตรา 31 บัญญัติว่า "ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 14 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงห้าปี และปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงห้าหมื่นบาท

ในกรณีความผิดตามมาตรานี้ ถ้าได้กระทำเป็นเหตุที่เกินยี่สิบห้าไร่...

ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบห้าปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท

ในกรณีที่มีคำพิพากษาชี้ขาดว่า บุคคลใดกระทำความผิดตามมาตรานี้ ถ้าปรากฏว่าบุคคลนั้นได้ยึดถือครอบครองที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำความผิดฯ และบริวารของผู้กระทำความผิดออกจากเขตป่าสงวนฯ ได้ด้วย"

จากบทบัญญัตินี้เองย่อมชี้ให้เห็นว่า โทษทางอาญา ที่นำมาบังคับใช้ในการปราบปรามผู้กระทำความผิดฐานบุกรุกพื้นที่ป่ามีอัตราโทษที่ค่อนข้างสูง แต่จากการวิเคราะห์ในบทที่ 3 ในหัวข้อ 3.3 ข้างต้น พบว่า การบังคับใช้มาตรการปราบปรามในทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ไม่มีประสิทธิผลเท่าที่ควร เพราะไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ในทุก ๆ ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม เริ่มตั้งแต่ชั้นจับกุม ปรากฏว่าคดีเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้มักมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ไกลชุมชน มีลักษณะซ่อนเร้นและเป็นกรณีที่รัฐมุ่งประสงค์ที่จะถือเอาเป็นความผิด (Mala prohibita) มิใช่ผู้กระทำความผิดเจตนาชั่วร้ายในตัวเอง (Mala in se) ซึ่งเท่ากับรัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย ไม่มีเอกชนคนใดคนหนึ่งเป็นผู้เสียหาย จึงทำให้ไม่มีประชาชนคนใดอยากให้ความร่วมมือแจ้งข่าวสารถึงตัวผู้กระทำความผิด หรือยอมเป็นพยานบุคคลให้ ทำให้ขาดพยานหลักฐาน ยากแก่การสืบสวนจับกุม ในชั้นพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ ปรากฏว่าพนักงานอัยการไม่สามารถฟ้องคดีได้ ประมาณร้อยละ 50 ทั้งนี้เป็นเพราะไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด (ไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิด) หรือรู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่หลบหนีการจับกุม หรือได้ตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดี แต่พยานหลักฐานไม่พอฟ้อง เนื่องจากไม่มีผู้โดยยอมเป็นพยานให้⁸ เป็นต้น ครั้นในชั้นพิจารณาพิพากษาของศาลก็ปรากฏว่า จำเลยผู้กระทำความผิดมักจะไม่ได้รับโทษจำคุกจริง เพราะศาลมักจะลงโทษปรับสถานเดียว ส่วนโทษจำคุกศาลจะรอการลงโทษเป็นส่วนใหญ่⁹ เพราะศาลเห็นว่าความผิดเกี่ยวกับป่าเป็นความผิดที่ผู้กระทำความผิดมิได้มีเจตนาชั่วร้ายในตัวเอง และ

⁸พนัส ทศนียานนท์, กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ, เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่องการบังคับใช้กฎหมายในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน วันที่ 9-10 กุมภาพันธ์ 2538 ณ โรงแรมสยามซิตี้, หน้า 67.

⁹มัลลิกา มนต์เสถียร, "การบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันปราบปรามการบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตร์ ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า 153.

ผู้กระทำผิดส่วนใหญ่เป็นผู้มีฐานะยากไร้ในชนบทกระทำไปเพื่อการยังชีพมิใช่ทำเพื่อการค้า ส่วนโทษริบทรัพย์สินมักจะมีผู้แอบอ้างว่าเป็นเจ้าของที่แท้จริง และมีได้รู้เห็นเป็นใจด้วย ในการกระทำผิด มาขอคืนของกลางที่มีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือที่ได้ใช้ ในการกระทำความผิดหรือที่ได้ใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิด ศาลมักใช้ดุลพินิจพิพากษาไม่ริบทรัพย์สินดังกล่าว ซึ่งทำให้การบังคับโทษริบทรัพย์สินไม่อาจบังคับแก่ผู้กระทำผิดได้ในทางปฏิบัติ

(2) มาตรการทางปกครองเป็นมาตรการปราบปรามเบื้องต้น ซึ่งให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถบังคับการได้ทันที โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการยุติธรรมของศาล อันได้แก่ ระบบอนุญาต ระบบออกคำสั่ง การตรวจค้น การขอให้ส่งข้อเท็จจริง การขอให้เปิดเผยข้อเท็จจริง จากการวิเคราะห์ในบทที่ 3 หัวข้อ 3.3 ปรากฏว่าการบังคับใช้มาตรการทางปกครองในกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้มักจะไม่ค่อยมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เหตุผลที่สำคัญ 3 กรณี คือ

ก. กรณีขับไล่บุคคลออกจากเขตป่าสงวนฯ

ตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวน

แห่งชาติ พ.ศ. 2507 บัญญัติให้อำนาจเจ้าหน้าที่ส่งผู้หนึ่งผู้ใดออกจากเขตป่าสงวนฯ หรือสั่งให้งดเว้นการกระทำใด ๆ ในเขตป่าสงวนฯ หรือสั่งให้รื้อถอน แก้วไข หรือกระทำอื่นใดที่เป็นอันตรายแก่ป่าสงวนฯ ในทางปฏิบัติมีปัญหามากเพราะพนักงานเจ้าหน้าที่ทราบดีว่า ตนมีอำนาจที่จะขับไล่หรือรื้อถอนได้ตามมาตรการปกครองโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการศาล แต่พนักงานเจ้าหน้าที่ป่าไม้แทบจะไม่มีผู้ใดกล้าใช้อำนาจนี้เลย เพราะเจ้าหน้าที่กลัวถูกฟ้องกลับฐานทำให้เสียทรัพย์หรือลักทรัพย์ เป็นต้น ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วปรากฏว่า ผู้บุกรุกป่าสงวนฯ ส่วนใหญ่ได้แจ้งความกับพนักงานสอบสวนพร้อมนำชี้ให้จับกุม และพนักงานสอบสวนก็มักจะรับแจ้งความดำเนินคดีเกือบทุกราย ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาเลขแดงที่ 2604-2605/2531 ของศาลจังหวัดกำแพงเพชร พิพากษาลงโทษจำคุกเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในเรื่องทำนองนี้มาแล้ว ซึ่งรายละเอียดปรากฏในบทที่ 3 แล้ว แนวทางแก้ไขปัญหานั้นสำหรับเรื่องนี้ควรปรับปรุงวิธีการรื้อถอนของเจ้าพนักงานใหม่โดยให้รื้อถอนพร้อมกับมีพยานในการรื้อถอนอย่างน้อย 2 คน ร่วมในการรื้อถอนด้วย ส่วนการแก้ปัญหาว่ากรณีดังกล่าวจะทำให้เจ้าพนักงานมีอำนาจรื้อถอนหรือไม่

อาจกระทำโดยเพิ่มบทกฎหมายให้ศาลมีอำนาจสั่งรื้อถอนโดยฉุกเฉิน โดยการยื่นคำร้องขอของเจ้าพนักงานป่าไม้พร้อมด้วยแสดงหลักฐานจนเป็นที่พอใจแก่ศาล ซึ่งศาลอาจมีการไต่สวนก่อนมีคำสั่งหรือไม่ก็ได้ จากนั้นศาลจึงออกคำสั่งให้รื้อถอนสิ่งปลูกสร้างที่เป็นอันตรายแก่ป่าสงวนแห่งชาติได้ แม้ว่าคดีเรื่องนั้นจะยังไม่มีการฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลก่อนก็ตาม

ข. กรณีผู้รับอนุญาตหรือผู้รับสัมปทานทำไม้หรือปลูกป่าฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในใบอนุญาต

ตามกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ปรากฏว่าการทำไม้หรือการปลูกป่าจะต้องขออนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว จะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือเงื่อนไขที่ระบุไว้ในใบอนุญาต แต่ในทางปฏิบัติจริงปรากฏว่าผู้รับอนุญาตหรือผู้รับสัมปทานมักปฏิบัติฝ่าฝืนหรือผิดข้อกำหนดหรือเงื่อนไขที่ระบุไว้ในใบอนุญาต เช่น การไม่บำรุงรักษาป่าที่ปลูก ปล่อยให้กล้าไม้ตายแล้วไม่ปลูกทดแทน หรือได้รับสัมปทานก็มักจะไปตัดไม้นอกเขตสัมปทานมาสวมต่อในเขตสัมปทาน เจ้าพนักงานผู้เกี่ยวข้องก็มักละเลยไม่ดำเนินการเพิกถอนใบอนุญาต

ค. กรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ส่งเอกสารข้อเท็จจริงและเปิดเผยข้อเท็จจริง

ตามมาตรา 19 และมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 กำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจขอให้บุคคลใด ๆ ส่งเอกสารข้อเท็จจริงและเปิดเผยข้อเท็จจริงอันส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ หากบุคคลดังกล่าวไม่ให้ความร่วมมือกฎหมายฉบับดังกล่าวกลับไม่มีโทษ ทำให้การบังคับใช้มาตรการปกครองในส่วนนี้ไม่มีผลบังคับ ดังนั้น จึงควรมีการกำหนดโทษไว้ในกฎหมายสิ่งแวดล้อมนี้ด้วย

5.1.2 สภาพบังคับในเชิงป้องกัน

ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่มุ่งปราบปรามแต่เพียงด้านเดียวแก่ผู้กระทำผิดฐานบุกรุกพื้นที่ป่านั้น ภายใต้อาณาเขตปัญหาการกระทำผิดเกี่ยวกับป่าไม้ในปัจจุบันของไทยนั้นนับว่าเป็นมาตรการที่เข้มงวดเกินไปสำหรับราษฎรที่ยากจน เพราะส่วนใหญ่จำเลยรับสารภาพ ศาลมักลงโทษปรับอย่างสูงตามกฎหมายแก่ผู้ยากไร้ในชนบทแต่เพียงสถานเดียว ส่วนโทษจำคุก ให้รอลงอาญาและในขณะเดียวกันก็หย่อนยาน

จนแทบจะไร้ผลโดยสิ้นเชิงสำหรับผู้กระทำผิดที่เป็นนายทุนหรือพ่อค้าอิทธิพล เนื่องจากส่วนใหญ่ศาลมักลงโทษปรับอย่างสูงกับนายทุนหรือพ่อค้าผู้มีอิทธิพลซึ่งมีอำนาจเงินมากมาย จนโทษปรับดังกล่าวไม่มีผลกระทบต่อพ่อค้าเหล่านั้น ดังนั้น เพื่อให้จะทำให้สภาพการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว สมควรที่จะใช้มาตรการอย่างอื่นที่ทำให้การบังคับใช้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับสถานการณ์ ทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายภายในกรอบของกฎหมาย ซึ่งทางเลือกหนึ่งก็คือ การใช้มาตรการป้องกันผสมผสานกับมาตรการทางอาญา มาตรการทางแพ่ง และมาตรการทางปกครอง¹⁰

วิธีการเพื่อความปลอดภัยตามประมวลกฎหมายอาญา อันประกอบด้วย กักกัน ห้ามเข้าเขตกำหนด เรียกประกันตัวคนคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล และห้ามประกอบอาชีพบางอย่างนั้น เป็นวิธีการในเชิงป้องกันซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์หาความเหมาะสมในการนำวิธีการนี้มาใช้กับกรณีการครอบครองพื้นที่ป่าหรือป่าสงวนฯ เพื่อเป็นที่ทำกิน ดังนี้

(1) กักกัน มีหลักเกณฑ์ศาลจะใช้ดุลพินิจกักกันตาม มาตรา 41 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ดังนี้

ก. บุคคลนั้นต้องเคยถูกศาลพิพากษาให้กักกันมาแล้ว หรือเคยถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกไม่ต่ำกว่าหกเดือนมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง ในความผิดดังต่อไปนี้

- ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 202-216

- ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชนตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 217-224

- ความผิดเกี่ยวกับเงินตราตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 240-246

¹⁰พินิจ หักนียานนท์, กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ, หน้า 69.

ในมาตรา 276-286

- ความผิดเกี่ยวกับเพศ ตามที่บัญญัติไว้

มาตรา 292-294

- ความผิดต่อชีวิต ตามที่บัญญัติไว้ใน

ในมาตรา 295-299

- ความผิดต่อร่างกาย ตามที่บัญญัติไว้

ในมาตรา 309-320

- ความผิดต่อเสรีภาพ ตามที่บัญญัติไว้

ไว้ในมาตรา 334-340 มาตรา 354 และมาตรา 357

- ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ตามที่บัญญัติ

ทั้งสองครั้งมาแล้วไม่เกิน 10 ปี

ข. ผู้นั้นพ้นจากการกักกัน หรือพ้นจากโทษจำคุก

ค. ผู้นั้นกระทำความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ระบุ

ไว้ในมาตรา 41 (1)-(8) อีกครั้งหนึ่ง และศาลในคดีนี้พิพากษาลงโทษจำคุกไม่ต่ำกว่า หกเดือน

ง. ผู้นั้นได้กระทำความผิดไม่ว่าตามข้อ 1

หรือ 3 ขณะที่อายุเกินกว่า 17 ปี

จ. ศาลอาจถือว่าผู้นั้นกระทำความผิดคดีนี้ และ

พิพากษาให้กักกัน มีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าสามปี แต่ไม่เกินสิบปีได้

กรณีการครอบครองพื้นที่ป่าหรือป่าสงวนฯ

ด้วยการบุกรุกเพื่อเป็นที่ทำกินอันเป็นความผิดตามมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 นี้ไม่เข้าข่ายอนุมาตราใดอนุมาตราหนึ่งใน 8 อนุมาตราของมาตรา 41 แห่งประมวลกฎหมายอาญาดังกล่าวข้างต้น และการบุกรุกเพื่อเป็นที่ทำกินนี้เป็นการกระทำของผู้ยากไร้ในชนบท ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยป่าในการดำรงชีพ มิใช่ผู้ที่มีสภาพอันตรายต่อสังคมอันควรจะต้องควบคุม หากดำเนินการควบคุมผู้ยากไร้ดังกล่าวแล้ว ก็นับว่าเป็นการแก้ไขปัญหาที่ไม่ตรงกับเหตุและไม่เป็นธรรมแก่ผู้ยากไร้ ดังนั้น กรณีบุกรุกเพื่อเป็นที่ทำกินนี้ จึงนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทกักกันมาใช้บังคับไม่ได้

(2) ห้ามเข้าเขตกำหนด

เป็นการห้ามเข้าไปในสถานที่ที่เป็นบ่อเกิดการกระทำผิดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความปลอดภัยของชุมชนหรือประชาชน ซึ่งหลักเกณฑ์ที่ศาลจะสั่งห้ามเข้าเขตกำหนดมีกำหนดไว้ในมาตรา 45 แห่งประมวลกฎหมายอาญา¹¹ ดังนี้

- ก. ต้องมีคำพิพากษาให้ลงโทษบุคคลนั้นในความผิดฐานใดฐานหนึ่ง อาจเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติใด ๆ ที่มีโทษทางอาญาก็ได้
- ข. ศาลพิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า บุคคลนั้นจะเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของประชาชนหรือสังคมเขตใดเขตหนึ่ง
- ค. การห้ามเข้าเขตกำหนดจะมีผลบังคับต่อเมื่อได้พ้นโทษตามคำพิพากษาแล้ว
- ง. ศาลเห็นสมควรสั่งในคำพิพากษาที่ลงโทษห้ามมิให้ผู้นั้นเข้าเขตกำหนด หลังจากพ้นโทษตามคำพิพากษาแล้วเป็นเวลาเท่าใดตามแต่เห็นสมควร แต่ไม่เกิน 5 ปี
- จ. การห้ามเข้าเขตกำหนดเป็นดุลพินิจของศาล ซึ่งศาลอาจสั่งห้ามหรือไม่ก็ได้
- ฉ. ศาลจะต้องระบุในคำพิพากษาถึงท้องที่หรือสถานที่ที่กำหนดห้ามไว้ให้ชัดเจน

กรณีการครอบครองพื้นที่ป่าหรือป่าสงวนฯ ด้วยการบุกรุกเพื่อเป็นที่ทำกินนี้สามารถนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทห้ามเข้าเขตกำหนดมาใช้กับผู้กระทำความผิดกรณีบุกรุกเพื่อเป็นที่ทำกินได้ ทั้งนี้ เพราะผู้บุกรุกในกรณีนี้จะต้อง

¹¹ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 45 บัญญัติว่า "เมื่อศาลได้พิพากษาให้ลงโทษผู้ใดและศาลเห็นสมควรเพื่อความปลอดภัยของประชาชน ไม่ว่าจะมิใช่คำขอหรือไม่ ศาลอาจสั่งในคำพิพากษาว่า เมื่อผู้นั้นพ้นโทษตามคำพิพากษาแล้ว ห้ามมิให้ผู้นั้นเข้าไปในเขตกำหนดเป็นเวลาไม่เกิน 5 ปี"

ถูกดำเนินคดีในความผิดตามมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 สำหรับการบุกรุกป่า หรืออาจถูกดำเนินคดีในความผิดตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 สำหรับการบุกรุกป่าสงวนฯ แล้วแต่กรณี และการบุกรุกป่าหรือป่าสงวนฯ นับว่ากระทบต่อระบบนิเวศอย่างรุนแรง ถือได้ว่าเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของประชาชนหรือสังคมในบริเวณพื้นที่ป่าที่บุกรุกดังกล่าว เพราะฉะนั้น การนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทห้ามเข้าเขตกำหนดมาใช้กับผู้กระทำผิดนี้ย่อมเป็นการแก้ปัญหาตรงกับเหตุและเอื้อประโยชน์ต่อทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งเป็นการเตือนมิให้กระทำความผิดอีก และเป็นการให้โอกาสผู้กระทำผิดกลับตนเป็นคนดีซึ่งวิธีการห้ามเข้าเขตกำหนดนี้ปรากฏว่าศาลก็ได้นำมาใช้แล้ว คือ คำพิพากษาของศาลจังหวัดชลบุรี คดีหมายเลขแดงที่ 453/2536 เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2536 พิพากษาลงโทษจำเลยและห้ามจำเลยเข้าเขตกำหนด คือ ป่าเขากระทิง มีกำหนด 5 ปี กรณีจำเลยบุกรุกเข้าไปยึดถือครอบครองที่ดินและทำกินกันสร้างแผ้วถางที่ดิน โดยการปลูกมะม่วง ต้นมันสำปะหลัง ต้นกล้วย และปลูกบ้าน 1 หลังในป่าเขากระทิง หมู่ที่ 6 ตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เป็นแนวทางบรรทัดฐานไว้แล้ว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เวลาออกไปเป็น 5 ปี ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 1327 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์⁵⁰ กรณีบุกรุกและก่อสร้างสิ่งปลูกสร้าง ในเขตป่าสงวนนี้ ในทางปฏิบัติจริงมีปัญหามาก เพราะพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ราบคิดว่าตนมีอำนาจที่จะขับไล่และรื้อถอนได้ตามมาตรการปกครอง โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการศาลแต่พนักงานเจ้าหน้าที่ป่าไม้แทบจะไม่มีผู้ใดกล้าใช้อำนาจนี้เลย กรณีจำเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ป่าไม้ก็จะตรวจดูว่าสิ่งก่อสร้างนั้นสร้างเสร็จหรือยัง รอจนมีการก่อสร้างเสร็จ ก็จะยื่นฟ้องขอให้ศาลมีคำพิพากษาขับไล่และสั่งให้ผู้รื้อถอน เมื่อศาลมีคำพิพากษาและคำสั่งแล้วก็จะเลือกรื้อสิ่งปลูกสร้างที่มีราคาถูกเท่านั้น ส่วนสิ่งปลูกสร้างราคาแพงจะต้องรอมหาศาลสั่งให้รื้อ จึงจะดำเนินการตามกฎหมาย โดยขอให้นายอำเภอ หรือสารวัตรใหญ่ (หัวหน้าสถานีตำรวจ) หรือพนักงานอัยการร่วมเป็นพยานในการรื้อด้วยเสมอ

เหตุผลที่พนักงานเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่ยอมใช้อำนาจตามมาตรา 25 นี้มี

2 กรณี คือ

1. กรณีแรก กลัวจะถูกฟ้องกลับหาว่าเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบหรือบุกรุกหรือทำให้เสียทรัพย์ หรือลักทรัพย์ ฯลฯ เนื่องจากมีตัวอย่างที่ผู้บุกรุกป่าสงวนฯ แจ้งความร้องทุกข์กล่าวหาพนักงานเจ้าหน้าที่ป่าไม้หลายรายและนำชี้ให้จับกุม ซึ่งพนักงานสอบสวนก็ได้รับแจ้งความดำเนินคดีเกือบทุกราย ดังเช่น กรณีศาลจังหวัดกำแพงเพชร ได้เคยมีคำพิพากษาหมายเลขคดีแดงที่ 2604-5/2531 ลงโทษจำคุกเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติมาแล้ว แต่ในที่สุดศาลอุทธรณ์ภาค 2 พิพากษาแก้เป็นยกฟ้อง

⁵⁰ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1327 บัญญัติว่า "ภายในบังคับแห่งกฎหมายอาญา กรรมสิทธิ์แห่งสิ่งใด ๆ ซึ่งได้ใช้ในการกระทำผิดหรือได้มาโดยกระทำผิด หรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำผิดโดยประการอื่นและได้ส่งไว้ในความรักษาของกรมในรัฐบาลนั้น ท่านว่าตกเป็นของแผ่นดิน ถ้าเจ้าของมิได้เรียกเอาภายในหนึ่งปีนับแต่วันส่ง หรือถ้าได้ฟ้องคดีอาญาต่อศาลแล้ว นับแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด แต่ถ้าไม่ทราบตัวเจ้าของท่านให้ผ่อนเวลาออกไปเป็นห้าปี

ถ้าทรัพย์สินเป็นของเสีย....."

ภยันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดเหตุร้ายดังกล่าว พนักงานอัยการจึงใช้มาตรการนี้โดยเสนอเป็นคดีต่อศาลให้เรียกประกันตัวผู้ต้องหา ซึ่งผู้ที่จะก่อเหตุร้ายอันจะถูกเรียกประกันตัวผู้ต้องหาในกรณีนี้จะต้องมีอายุกว่าสิบเจ็ดปี

ข. กรณีความผิดปรากฏต่อศาลเมื่อศาลพิพากษาไม่ลงโทษผู้ต้องหา กรณีนี้แตกต่างจากกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ เพราะกรณีพนักงานอัยการเสนอคดีต่อศาลนั้นจะต้องเป็นกรณีที่ความผิดยังไม่เกิด หมายถึง บุคคลนั้นยังมิได้กระทำการถึงขั้นที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิด กล่าวคือ ยังไม่ถึงขั้นลงมือกระทำความผิดตามมาตรา 80 แห่งประมวลกฎหมายอาญา อาจถึงขั้นเตรียมหรือไม่ก็ตาม แต่ต้องมีพฤติการณ์เพียงแต่จะก่อเหตุร้ายให้เกิดภยันตรายเท่านั้น การดำเนินกระบวนการพิจารณาก็เหมือนคดีอาญาทั่ว ๆ ไป แต่กรณีความผิดปรากฏต่อศาลเมื่อศาลพิพากษาไม่ลงโทษผู้ต้องหาจะต้องเป็นเรื่องที่มีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้นแล้ว และมีการฟ้องร้องดำเนินคดีในศาลจนศาลมีคำพิพากษาไม่ลงโทษผู้ต้องหา แต่ศาลเห็นว่าบุคคลนั้นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดภยันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นและเป็นการกระทำของบุคคลอายุเกิน 17 ปีแล้ว ศาลจะสั่งให้เรียกประกันตัวผู้ต้องหาเพื่อป้องกันเหตุร้ายที่จะเกิดขึ้นได้ อนึ่ง การเรียกประกันตัวผู้ต้องหาเป็นดุลพินิจของศาลที่สามารถสั่งเรียกประกันตัวผู้ต้องหาได้เอง โดยไม่ต้องมีคำขอของพนักงานอัยการก็สั่งได้

การเรียกประกันตัวผู้ต้องหา แม้เพียงเตรียมการจะก่อเหตุร้าย ซึ่งยังไม่ถึงขั้นลงมือกระทำความผิด เพียงเท่านั้นพนักงานอัยการจะเสนอคดีต่อศาลเพื่อเรียกประกันตัวผู้ต้องหาได้แล้ว นับว่าเป็นมาตรการป้องกันการกระทำผิดโดยแท้ หรือมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ความปรากฏแก่ศาลแต่ศาลพิพากษาไม่ลงโทษเพราะอาจยกฟ้องเนื่องจากผู้กระทำไม่มีความผิด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้กระทำไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดหรือสำคัญผิดในเหตุที่ผู้กระทำมีอำนาจทำให้ หรือมีความผิดแต่ได้รับยกเว้นโทษ จะเห็นได้ว่าสามารถนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทเรียกประกันตัวผู้ต้องหาไปใช้กับการบุกรุกเพื่อเป็นที่ทำกินได้ เพราะเพียงเตรียมการบุกรุกพนักงานอัยการก็สามารถเสนอคดีต่อศาลเพื่อให้เรียกประกันตัวผู้ต้องหาได้แล้ว หรือกรณีความปรากฏแก่ศาลว่าจำเลยบุกรุกเพื่อเป็นที่ทำกิน แต่สำคัญผิดว่าที่ดินที่ตนครอบครองใช้ประโยชน์ดังกล่าวเป็นของตนไม่ทราบว่าเป็นที่ป่า เป็นต้น ถือได้ว่าเป็นการป้องกันการ

บุกรุกเพื่อเป็นที่ทำกินโดยแท้ และนับว่าเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งเป็นการเตือนมิให้มีการกระทำความผิดและเป็นการให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้กลับตนเป็นคนดี กล่าวโดยสรุป สามารถนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทเรียกประกันตัวกลับมาใช้กับการบุกรุกเพื่อเป็นที่ทำกินนี้ได้

(4) คุมตัวไว้ในสถานพยาบาล

ก. กรณีควบคุมตัวผู้มีจิตบกพร่อง โรคจิต หรือจิตฟั่นเฟือน ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 48 บัญญัติว่า "ถ้าศาลเห็นว่า การปล่อยตัวผู้มีจิตบกพร่อง โรคจิต หรือจิตฟั่นเฟือน ซึ่งไม่ต้องรับโทษหรือได้รับการลดโทษตามมาตรา 65 จะเป็นการไม่ปลอดภัยแก่ประชาชน ศาลจะสั่งให้ไปกุมตัวไว้ในสถานพยาบาลก็ได้ และคำสั่งนี้ศาลจะเพิกถอนเสียเมื่อใดก็ได้"

ข. กรณีบุคคลผู้เสพยาเป็นอาจิม หรือผู้เสพยาเสพติดให้โทษ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 49 บัญญัติว่า "ในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุก หรือพิพากษาว่ามีความผิด แต่รอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษบุคคลใด ถ้าศาลเห็นว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดเกี่ยวเนื่องกับการเสพยาเป็นอาจิม หรือการเป็นผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ศาลจะกำหนดในคำพิพากษาว่าบุคคลนั้นจะไม่เสพยาเสพติดให้โทษอย่างหนึ่งอย่างใดหรือทั้งสองอย่างภายในระยะเวลาไม่เกินสองปีนับแต่วันพ้นโทษ หรือวันปล่อยตัว เพราะรอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษก็ได้"

ในกรณีที่บุคคลดังกล่าวในวรรคแรก ไม่ปฏิบัติตามที่ศาลกำหนด ศาลจะสั่งให้ส่งไปกุมตัวไว้ในสถานพยาบาลเป็นเวลาไม่เกินสองปีก็ได้"

กรณีการบุกรุกเพื่อเป็นที่ทำกินนี้จะนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทกุมตัวไว้ในสถานพยาบาลมาใช้บังคับไม่ได้ เพราะวัตถุประสงค์ต่างกัน กล่าวคือ ผู้บุกรุกเพื่อเป็นที่ทำกินเป็นผู้ยากไร้ในชนบทอาศัยป่าในการดำรงชีพ มิใช่ผู้ที่มีสภาพอันตรายอันควรจะต้องควบคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล และมีใช่เป็นการแก้ไขปัญหาที่ตรงกับเหตุ เพราะการบุกรุกเพื่อเป็นที่ทำกินเป็นเรื่องการกระทำทางกายภาพ ส่วนการกุมตัวไว้ในสถานพยาบาลเป็นการควบคุมบุคคลที่มีสภาพอันตรายทางจิตใจ จึงไม่สามารถนำวิธีการกุมตัวไว้ในสถานพยาบาลไปใช้กับการบุกรุกเพื่อเป็นที่ทำกินได้

(5) ห้ามประกอบอาชีพบางอย่าง¹³

หมายถึง การที่ศาลสั่งห้ามผู้ที่ถูกลงโทษเพราะได้กระทำความผิด มิให้ประกอบอาชีพหรือวิชาชีพบางอย่างหลังจากที่พ้นโทษไปแล้ว เพื่อป้องกันมิให้ผู้ถูกลงโทษนั้นใช้อาชีพหรือวิชาชีพนั้นเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดขึ้นอีก หลักเกณฑ์การห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพบางอย่าง มีดังนี้

ก. ศาลได้พิพากษาให้ลงโทษผู้ใดตามความผิดที่พิจารณาได้ ความผิดที่ลงโทษนั้นอาจเป็นความผิดที่กระทำโดยเจตนาหรือประมาท หรือความผิดลหุโทษ เพราะกฎหมายมิได้บัญญัติยกเว้นไว้ และโทษนั้นก็ไม่ว่าจะต้องเป็นโทษจำคุก อาจเป็นโทษปรับหรือกักขังก็ได้ แต่ถ้าศาลพิพากษายกฟ้องหรือรอการลงโทษ หรือรอการกำหนดโทษ ศาลจะสั่งห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพไม่ได้

ข. ศาลเห็นว่าผู้ที่ถูกลงโทษนั้น กระทำความผิดโดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพหรือความผิดเนื่องจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ

ค. ศาลเห็นว่าผู้นั้นประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้น อาจจะกระทำความผิดเช่นนั้นขึ้นได้

ง. เป็นดุลพินิจของศาลที่จะสั่งไว้ในคำพิพากษา ห้ามผู้นั้นประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ มีกำหนดเวลาไม่เกิน 5 ปี นับแต่วันพ้นโทษไปแล้วก็ได้

¹³ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 50 บัญญัติว่า "เมื่อศาลได้พิพากษาให้ลงโทษผู้ใด ถ้าศาลเห็นว่า ผู้นั้นกระทำความผิดโดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ หรือเนื่องจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ และเห็นว่าหากผู้นั้นประกอบอาชีพหรือวิชาชีพหรือเนื่องจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้นต่อไปอาจจะกระทำความผิดเช่นนั้นขึ้นอีก ศาลจะสั่งไว้ในคำพิพากษาห้ามการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้น มีกำหนดเวลาไม่เกินห้าปีนับแต่วันพ้นโทษไปแล้วก็ได้"

สามารถนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทห้ามประกอบอาชีพบางอย่างมาใช้ในการบุกรุกเพื่อเป็นที่ทำกินได้ โดยเฉพาะพ่อค้าที่มีอาชีพปลูกพืชเศรษฐกิจในที่ดินผืนใหญ่ เช่น ปลูกมันสำปะหลัง หรือปลูกข้าวโพด ได้บุกรุกป่าหรือป่าสงวนฯ เพื่อขยายการเพาะปลูกโดยประสงค์ให้ได้ผลผลิตมากขึ้น เช่นนี้ย่อมนับว่าเป็นความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ และสามารถถูกบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทห้ามประกอบอาชีพบางอย่างได้ เพราะเป็นการตัดการกระทำความผิดโดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพ หรือเนื่องจากการประกอบอาชีพอันเป็นการแก้ไขปัญหาที่ตรงกับเหตุ และการห้ามประกอบอาชีพปลูกพืชเศรษฐกิจเหล่านี้เท่ากับทำให้ผู้นั้นไม่สามารถกระทำผิดฐานบุกรุกทำลายป่าหรือป่าสงวนฯ ขยายวงอีกต่อไป อันเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งเป็นการเตือนมิให้กระทำความผิดและให้โอกาสกลับตนเป็นคนดี ท่านองเดียวกับการทำลายทรัพยากรธรรมชาติประเภทน้ำและดิน ได้มีคำพิพากษาของศาลห้ามประกอบอาชีพบางอย่างวางเป็นแนวบรรทัดฐานไว้แล้ว เช่น คำพิพากษาคดีแดงที่ 1236/2533 ของศาลจังหวัดพะเยา เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2533 ได้พิพากษาห้ามจำเลยประกอบอาชีพรับจ้างดูดส้วม (อุจจาระ) เป็นเวลา 5 ปี กรณีจำเลยมีอาชีพรับจ้างดูดส้วมได้ขั้บรดยนต์บรรทุกอุจจาระนำไปทิ้งยังสระน้ำบ้านบุญประโยชน์ หมู่ที่ 14 ตำบลคอนศรีชุม อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา จนน้ำในสระมีสีดำ มีอุจจาระลอยอยู่ทั่ว ส่งกลิ่นเหม็น บริโภคไม่ได้ทั้งที่สระน้ำดังกล่าวประชาชนบ้านบุญประโยชน์และบริเวณใกล้เคียงใช้บริโภค นอกจากนี้ยังมีคำพิพากษาของศาลจังหวัดสกลนคร (สว่างแดนดิน) หมายเลขคดีแดงที่ 764/2535 เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2535 พิพากษาห้ามจำเลยประกอบกิจการขายเกลือเป็นเวลา 5 ปี กรณีจำเลยลักลอบสูบน้ำเกลือจากใต้ดิน ตำบลหนองกวาง อำเภอบ้านม่วง จังหวัดสกลนคร แล้วนำมาจำหน่ายให้กับผู้มีชื่อ คดีเหล่านี้เป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมโดยตรงซึ่งเมื่อเทียบกับปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าแล้ว หากนำวิธีการนี้มาใช้ย่อมเป็นการใช้มาตรการป้องกันมิให้มีการบุกรุกป่าได้ทางหนึ่ง เนื่องจากการห้ามประกอบอาชีพเท่ากับเป็นการตัดรายได้ทางหนึ่ง ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อผู้กระทำความผิดและครอบครัว

5.2 การครอบครองไม้ด้วยการทำไม้และแปรรูปไม้อันเป็นการลักลอบตัดไม้

การลักลอบตัดไม้เป็นสาเหตุใหญ่ประการหนึ่งที่ทำให้ป่าไม้ของไทยลดลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง¹⁴ ปรากฏการณ์ของการลักลอบตัดไม้มีหลายรูปแบบ คือ มีกรณีชาวบ้านเข้าไปตัดไม้เพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัย ตลอดจนเป็นเครื่องใช้สอยของตนเอง และชาวบ้านโดยทั่วไปมักตัดไม้เพื่อเอามาเป็นเชื้อเพลิง เช่น การตัดฟันหรือเผาถ่านเพื่อการยังชีพ หรือกรณีชาวเขามักนิยมทำไร่เลื่อนลอยด้วยการตัดโค่นไม้โดยไม่เลือกชนิดและขนาด อีกทั้งไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์แต่อย่างใด แต่กลับทำการเผาผลาญต้นไม้ลงเป็นถ่านเพื่อใช้พื้นที่ดังกล่าวทำไร่เลื่อนลอย ปักข้าวไร่ข้าวโพด พืชผักต่าง ๆ ตลอดจนฝิ่น ซึ่งจากการสำรวจของกรมป่าไม้ร่วมกับองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) โดยใช้ภาพถ่ายทางอากาศ พบว่าป่าไม้บริเวณต้นน้ำลำธารทางภาคเหนือได้ถูกทำลายเพื่อทำไร่เลื่อนลอยไม่น้อยกว่า 14 ล้านไร่¹⁵ หรือพบว่ามีกรณีการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่ฝิ่นใหญ่เพื่อทำเกษตรกรรมประเภทปลูกพืชเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว เช่น มันสำปะหลัง ข้าวโพด อ้อย เป็นต้น หรือกรณีผู้รับสัมปทานลักลอบตัดไม้นอกเขตสัมปทานแล้วชักลากมารวมหมอนไว้ในเขตป่าสัมปทานของตนเพื่ออำพรางเจ้าหน้าที่¹⁶ นอกจากนี้ยังปรากฏพบว่านายทุนหรือพ่อค้าไม้ดำเนินการลักลอบตัดฟันไม้ด้วยตนเองหรือกรณีที่นายทุน หรือพ่อค้าไม้จ้างวานชาวบ้านลักลอบตัดไม้ หรือกรณีที่โรงเลื่อยที่ไม่ดำเนินการตามกฎหมายลักลอบตัดไม้¹⁷ ซึ่งพฤติกรรมหรือปรากฏการณ์ดังกล่าวเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการลักลอบ

¹⁴ อุ่แก้ว ประภอบไวทยกิจ บีเวอร์, มนุษย์-ระบบนิเวศ และสภาพนิเวศน์ในประเทศไทย, หน้า 220.

¹⁵ นิวัติ เรืองพานิช, การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สหมิตรออฟเซต, 2537), หน้า 203-204.

¹⁶ อานาจ เจริญศิลป์, โลกและการอนุรักษ์ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2528), หน้า 138.

¹⁷ กองกรรมาธิการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, วิเคราะห์กฎหมายเพื่อปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้ของไทย, 2537, หน้า 10.

ตัดไม้อันเป็นการกระทำในลักษณะครอบครองไม้ ด้วยการทำไม้ หรือแปรรูปไม้ ซึ่งกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้บัญญัติเอาเป็นความผิดที่ร้ายแรง เป็นกรณีพิเศษ เช่นเดียวกับการครอบครองพื้นที่ป่าหรือป่าสงวนฯ โดยการบุกรุกเพื่อเป็นที่ทำกินดังกล่าวในหัวข้อ 5.1.1 แล้วข้างต้น ทั้งนี้เพราะเห็นว่า การกระทำในลักษณะดังกล่าวไม่ว่าการครอบครองไม้ด้วยการทำไม้ หรือแปรรูปไม้ล้วนแล้วแต่เป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะเป็นการทำลายไม้พืชพรรณต่าง ๆ ในป่า ย่อมส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์อย่างรุนแรง รัฐจึงได้กำหนดมาตรการลงโทษแก่ผู้กระทำผิดไว้ในรูปแบบต่าง ๆ ด้วย

5.2.1 สภาพบังคับในเชิงปราบปราม

(1) มาตรการปราบปรามทางอาญา เช่นเดียวกับที่กล่าวมาในหัวข้อ 5.1.1 ข้างต้น ที่ใช้ในการลงโทษทางอาญาเป็นมาตรการปราบปราม โดยที่พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 มีบทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความผิดในลักษณะตัดไม้ คือ การครอบครองไม้เป็นความผิดตามมาตรา 48 มาตรา 69 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 และการทำไม้และการแปรรูปไม้เป็นความผิดตามมาตรา 11 และมาตรา 48 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 ตามลำดับ และกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ได้ควบคุมการกระทำในลักษณะตัดไม้นี้เป็นกรณีพิเศษถึงกับกำหนดโทษแก่การกระทำในลักษณะดังกล่าวอย่างหนักโดยระวางโทษไว้เป็น 2 ระดับ อันได้แก่กรณีปกติและกรณีเหตุฉกรรจ์ กล่าวคือ กรณีปกติมีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา 69 วรรคแรก และมาตรา 73 วรรคแรก แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 ส่วนกรณีเหตุฉกรรจ์เป็นกรณีการกระทำในลักษณะตัดไม้ดังกล่าวข้างต้น แต่กระทำกับประเภทของไม้หวงห้าม คือ ไม้หวงห้ามประเภท ก. 2 ชนิด อันได้แก่ ไม้สักหรือไม้ยาง และไม้หวงห้ามประเภท ข. หรือกระทำกับไม้ประเภทเป็นต้นหรือท่อนหรือไม้แปรรูปจำนวนมากหรือรวมปริมาณมาก คือ เกินสี่สิบต้นหรือท่อน หรือไม้ต้นหรือท่อนรวมปริมาตรไม้เกิน 4 ลูกบาศก์เมตร หรือไม้แปรรูปรวมปริมาตรไม้เกิน 2 ลูกบาศก์เมตร จะทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นอันถือว่าเป็นกรณีเหตุฉกรรจ์มีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปี ถึง 20 ปี และปรับตั้งแต่ 5 พันบาท ถึง 2 แสนบาท ตามมาตรา 69 วรรคท้ายและมาตรา 73 วรรคท้ายแห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 หัวข้อ 3.1 ข้างต้น อย่างไรก็ตาม

ในการนำมาตรการทางอาญามาใช้ในเชิงปราบปรามนั้นพบว่า มีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ดังที่กล่าวไว้ในหัวข้อ 5.1.1 (1) ข้างต้นแล้ว

(2) มาตรการทางปกครอง มีปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ 3 กรณี ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อ 5.1.1 (2) ข้างต้น

5.2.2 สภาพบังคับในเชิงป้องกัน

สภาพบังคับในเชิงป้องกันในประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่ วิธีการเพื่อความปลอดภัย มี 5 ประเภท คือ กักกัน ห้ามเข้าเขตกำหนด เรียกประกันตัวบุคคลคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล และห้ามประกอบอาชีพบางอย่าง จะได้พิจารณาเรียงเป็นลำดับไปว่า วิธีการเพื่อความปลอดภยประเภทใดบ้างที่เหมาะสมแก่การนำมาใช้กับกรณีการลักลอบตัดไม้ ดังนี้

(1) กักกัน มีหลักเกณฑ์ที่ศาลจะใช้ดุลพินิจกักกันตามมาตรา 41 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ดังนี้

ก. บุคคลนั้นต้องเคยถูกศาลพิพากษาให้กักกันมาแล้วหรือเคยถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกไม่ต่ำกว่าหกเดือนมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง ในความผิดตามมาตรา 41 (1)-(8) ของประมวลกฎหมายอาญา

ข. ผู้นั้นพ้นจากการกักกัน หรือพ้นจากโทษจำคุกทั้งสองครั้งมาแล้วไม่เกิน 10 ปี

ค. ผู้นั้นกระทำความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ระบุไว้ในมาตรา 41 (1)-(8) อีกครั้งหนึ่ง และศาลในคดีนี้พิพากษาลงโทษจำคุกไม่ต่ำกว่าหกเดือน

ง. ผู้นั้นได้กระทำความผิดไม่ว่าตามข้อ 1 หรือ ข้อ 3 ขณะที่มีอายุเกินกว่า 17 ปี

จ. ศาลอาจถือว่าผู้นั้นกระทำความผิดติดนิสัย และพิพากษาให้กักกัน มีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าสามปี แต่ไม่เกินสิบปีได้

กรณีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่านี้เป็นความผิดตามมาตรา 11 มาตรา 48 และมาตรา 69 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ ซึ่งไม่เข้าข่ายเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 41 (1)-(8) ดังนั้น กรณีตัดไม้

จึงไม่สามารถนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทกักกันมาบังคับใช้ได้ เพราะการกักกันต้องเป็นการกระทำความผิดในประมวลกฎหมายอาญามีใช่เป็นการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ และวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทกักกันนี้มีเจตน์จำนงมุ่งที่จะควบคุมบุคลิกภาพหรือสภาพที่เป็นอันตรายของบุคคลเพื่อฝึกอาชีพและดัดนิสัยอันเป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลเสียใหม่ เพื่อจะได้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข แต่ในส่วนของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ส่วนใหญ่เป็นการกระทำของผู้ยากไร้ในชนบท ซึ่งต้องอาศัยไม้ในป่าเพื่อการยังชีพ จึงมิใช่บุคคลที่มีบุคลิกภาพที่เป็นอันตรายดังเจตน์จำนงของวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทกักกันอีกทั้งหากใช้วิธีการกักกันกับผู้ล้นลอดไม้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ยากไร้แล้ว ก็นับว่าไม่เป็นธรรมแก่ผู้อาศัยป่าในชนบทเหล่านั้นได้ ดังนั้นการนำวิธีการกักกันนี้มาใช้กับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้จึงไม่เหมาะสมสอดคล้องแต่อย่างใด

(2) ห้ามเข้าเขตกำหนด

หลักเกณฑ์การห้ามเข้าเขตกำหนดในมาตรา 45

แห่งประมวลกฎหมายอาญา มีดังนี้

- ก. ต้องมีคำพิพากษาให้ลงโทษบุคคลนั้นในความผิดฐานใดฐานหนึ่ง อาจเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติใด ๆ ที่มีโทษทางอาญาก็ได้
- ข. ศาลพิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า บุคคลนั้นจะเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของประชาชนหรือสังคมเขตใดเขตหนึ่ง
- ค. การห้ามเข้าเขตกำหนดจะมีผลบังคับต่อเมื่อได้พ้นโทษตามคำพิพากษาแล้ว
- ง. ศาลเห็นสมควรสั่งในคำพิพากษาที่ลงโทษห้ามมิให้ผู้นั้นเข้าเขตกำหนด หลังจากพ้นโทษตามคำพิพากษาแล้วเป็นเวลาเท่าใดตามแต่เห็นสมควร แต่ไม่เกิน 5 ปี
- จ. การห้ามเข้าเขตกำหนดเป็นดุลพินิจของศาล ซึ่งศาลอาจสั่งห้ามหรือไม่ก็ได้
- ฉ. ศาลจะต้องระบุในคำพิพากษาถึงท้องที่หรือสถานที่ที่กำหนดห้ามไว้ให้ชัดเจน

กรณีการลักลอบตัดไม้ที่มีสามารถนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทห้ามเข้าเขตกำหนดมาใช้กับผู้กระทำผิดกรณีลักลอบตัดไม้ได้ เพราะผู้ลักลอบตัดไม้จะต้องถูกลงโทษในฐานะความผิดตามมาตรา 11 ในเรื่องการทำไม้หรือมาตรา 48 ในเรื่องการครอบครองไม้ และการแปรรูปไม้ หรือมาตรา 69 ในเรื่องการครอบครองไม้ฐานใดฐานหนึ่ง และการลักลอบตัดไม้ทำให้กระทบต่อระบบนิเวศอย่างรุนแรง ถือได้ว่าเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของประชาชนในบริเวณนั้นและใกล้เคียง นับว่าเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวและกรณีการลักลอบตัดไม้เป็นการกระทำกับไม้ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติประเภทป่าไม้การห้ามเข้าเขตกำหนดจึงเอื้อประโยชน์ต่อทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการเตือน อีกทั้งให้โอกาสผู้กระทำผิดกลับตนเป็นคนดี ดังนั้น จึงนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทห้ามเข้าเขตกำหนดมาใช้กับผู้กระทำผิดในการลักลอบตัดไม้ฯ นี้ได้ ซึ่งสามารถเทียบเคียงได้กับการขุดลอกทรายซึ่งเป็นการกระทำกับทรายอันเป็นทรัพยากรธรรมชาติในที่ดินหรือประเภทดิน ซึ่งได้มีคำพิพากษาของศาลจังหวัดน่าน คดีหมายเลขแดงที่ 429/2536 และคดีหมายเลขแดงที่ 435/2536 ซึ่งพิพากษาเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2536 ลงโทษจำเลยทั้งสองกรณีขุดลอกทรายในลำน้ำแม่ น้ำปัว ตามประมวลกฎหมายที่ดิน และศาลสั่งห้ามจำเลยทั้งสองคดีดังกล่าวห้ามเข้าเขตกำหนดคือ ลำน้ำแม่ น้ำปัวอีกด้วย

(3) เรียกประกันทัณฑ์บน

หลักเกณฑ์ที่ศาลจะเรียกประกันทัณฑ์บนตามมาตรา 46 แห่งประมวลกฎหมายอาญา มี 2 กรณี คือ

ก. กรณีพนักงานอัยการเสนอเป็นคดีต่อศาลเป็นการที่ยังไม่มีการกระทำความผิด แต่พนักงานอัยการเห็นว่าบุคคลนั้นจะก่อเหตุร้ายให้ เกิดภัยอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดเหตุร้ายดังกล่าว พนักงานอัยการจึง ใช้มาตรการนี้โดยเสนอเป็นคดีต่อศาลให้ เรียกประกันทัณฑ์บน ซึ่งผู้ที่ก่อเหตุร้ายอันจะถูกเรียกประกันทัณฑ์บนในกรณีนี้จะต้องมีอายุกว่าสิบเจ็ดปี

ข. กรณีความผิดปรากฏต่อศาลเมื่อศาลพิพากษาไม่ลงโทษผู้ต้องหา กรณีนี้แตกต่างจากกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ เพราะกรณีพนักงานอัยการเสนอคดีต่อศาลนั้นจะต้องเป็นกรณีที่ความผิดยังไม่เกิด หมายถึง บุคคลนั้น

ยังมีได้กระทำการถึงขั้นที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิด กล่าวคือ ยังไม่ถึงขั้นลงมือกระทำความผิดตามมาตรา 80 แห่งประมวลกฎหมายอาญา อาจถึงขั้นเตรียมหรือไม่ก็ตาม แต่ต้องมีพฤติการณ์เพียงแต่จะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายเท่านั้น การดำเนินกระบวนการพิจารณาที่เหมือนคดีอาญาทั่ว ๆ ไป แต่กรณีความปรากฏต่อศาลเมื่อศาลพิพากษาไม่ลงโทษ ผู้ถูกฟ้องจะต้องเป็นเรื่องที่มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นแล้ว และมีการฟ้องร้องดำเนินคดีในศาลจนศาลมีคำพิพากษาไม่ลงโทษผู้ถูกฟ้อง แต่ศาลเห็นว่าบุคคลนั้นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นและเป็นการกระทำของบุคคลอายุเกิน 17 ปีแล้ว ศาลจะสั่งให้เรียกประกันตัวบุคคลเพื่อป้องกันเหตุร้ายที่จะเกิดขึ้นได้ อนึ่ง การเรียกประกันตัวบุคคลเป็นดุลพินิจของศาลที่สามารถสั่ง เรียกประกันตัวบุคคลได้เอง โดยไม่ต้องมีคำขอของพนักงานอัยการก็สั่งได้

วิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทเรียกประกันตัวบุคคลนี้ แม้ผู้จะก่อเหตุร้ายยังไม่ได้ลงมือกระทำความผิด พนักงานอัยการก็สามารถเสนอคดีต่อศาลขอให้เรียกประกันตัวบุคคลได้ ดังนั้น การตัดไม้นี้แม้ยังไม่ได้ลงมือตัดเพียงแต่เตรียมการจะตัดก็เข้าข่ายเรียกประกันตัวบุคคลได้ เพราะมีพฤติการณ์จะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายแก่ทรัพย์สินของรัฐแล้ว หรือคดีปรากฏแก่ศาลเมื่อศาลพิพากษาไม่ลงโทษผู้ถูกฟ้อง ซึ่งอาจเป็นกรณีที่ศาลพิพากษายกฟ้องเพราะจำเลยไม่มีความผิด หรือจำเลยมีความผิด แต่มีเหตุยกเว้นโทษ อย่างไรก็ตาม พฤติการณ์ของจำเลยจะต้องเข้าลักษณะจะก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นด้วย ศาลจึงจะสามารถเรียกประกันตัวบุคคลได้ ดังนั้น กรณีตัดไม้นี้จำเลยอาจถูกดำเนินคดี แต่ชั้นพิจารณาพิพากษาศาลไม่ลงโทษผู้ถูกฟ้องอาจจะเป็นเพราะศาลยกฟ้องเนื่องจากจำเลยไม่มีความผิดเพราะจำเลยสำคัญผิดในเหตุที่ผู้กระทำมีอำนาจกระทำได้ แต่ศาลก็สามารถเรียกประกันตัวบุคคลจำเลยนี้ได้

อย่างไรก็ตาม วิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทเรียกประกันตัวบุคคล มีเจตน์จำนงมุ่งควบคุมบุคคลที่มีสภาพอันตรายที่จะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายแก่ทรัพย์สินของผู้อื่น ซึ่งผู้กระทำความผิดลักลอบตัดไม้ฯ ก็มีสภาพอันตรายน่าจะก่อเหตุร้ายแก่ทรัพย์สินของรัฐ เช่นกันการนำวิธีการเรียกประกันตัวบุคคลมาใช้ จึงเป็นการป้องกันมิให้ความผิดเกิดขึ้นโดยแท้ ทำให้เอื้อประโยชน์ต่อทรัพยากรธรรมชาติและเป็น

การเตือนผู้ที่จะกระทำความผิดหรือกระทำผิดแล้วได้กลับตนเป็นคนดีต่อไป ดังนั้น วิธีการนี้ จึงนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดฐานลักลอบตัดไม้ฯ ได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม ซึ่งขณะนี้ ได้มีคำพิพากษาของศาลจังหวัดน่าน คดีหมายเลขแดงที่ 15/2536 ซึ่งศาลอุทธรณ์ ภาค 2 ได้พิพากษาเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2536 ให้เรียกประกันพันฉบับจำนวนมีกำหนด 2 ปี กรณีจำเลยลักลอบขนไม้ยางแปรรูปหวงห้ามมีปริมาตร 0.15 ลูกบาศก์เมตร ซึ่งไม่เกิน 0.20 ลูกบาศก์เมตร อันเป็นความผิดตามมาตรา 48 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 โดยจำเลยทำการลักลอบขนด้วยการอาศัยช่องโหว่ของกฎหมายเป็นเช่นนี้ หลายครั้ง ซึ่งจะเห็นได้ว่าการขนไม้ยางแปรรูปตามคำพิพากษานี้ก็คือการครอบครองไม้ อันเป็นลักษณะหนึ่งของการตัดไม้กันเอง

(4) คุมตัวไว้ในสถานพยาบาล

กรณีลักลอบตัดไม้ที่อยู่ภายใต้การควบคุมของ กฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ ไม่ได้อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะกุมตัวไว้ในสถานพยาบาล ตาม ประมวลกฎหมายอาญาข้างต้นแต่อย่างใด เพราะการลักลอบตัดไม้เป็นการกระทำทาง กายภาพของผู้ยากไร้ที่อาศัยป่าในการดำรงชีพ มิใช่บุคคลที่มีสภาพอันตรายอันจะต้องนำ ตัวมาควบคุมไว้ในสถานพยาบาล จึงไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหาที่ตรงกับเหตุและวัตถุประสงค์ ก็ไม่ตรงกัน จึงไม่สามารถนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทกุมตัวไว้ในสถานพยาบาล มาใช้กับกรณีการลักลอบตัดไม้นี้ได้

(5) ห้ามประกอบอาชีพบางอย่าง

หลักเกณฑ์การห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพบางอย่าง มีดังนี้

ก. ศาลได้พิพากษาให้ลงโทษผู้นั้นตามความผิด ที่พิจารณาได้ ความผิดที่ลงโทษนั้นอาจเป็นความผิดที่กระทำโดยเจตนาหรือประมาท หรือ ความผิดสุทโทษ เพราะกฎหมายมิได้บัญญัติยกเว้นไว้ และโทษนั้นก็ไม่ว่าจะต้องเป็น โทษจำคุก อาจเป็นโทษปรับหรือกักขังก็ได้ แต่ถ้าศาลพิพากษายกฟ้องหรือรอการลงโทษ หรือรอการกำหนดโทษ ศาลจะสั่งห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพไม่ได้

ข. ศาลเห็นว่าผู้ที่ถูกลงโทษนั้น กระทำความคิด โดยอาศัย โอกาสจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพหรือความคิด เนื่องจากการประกอบอาชีพ หรือวิชาชีพ

ค. ศาลเห็นว่าผู้เฝ้าประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้น อาจจะกระทำความคิดเช่นนั้นขึ้นได้

ง. เป็นดุลพินิจของศาลที่จะสั่งไว้ในคำพิพากษา ห้ามผู้เฝ้าประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ มีกำหนดเวลาไม่เกิน 5 ปีนับแต่วันทัณฑ์โทษไปแล้วก็ได้ กรณีการลักลอบตัดไม้มีสาเหตุจากโรง เลื่อยที่ไม้ คำนึงธุรกิจตามกฎหมายลักลอบตัดไม้ บางครั้งโรง เลื่อยก็นำ ไม้ซุงหรือท่อนงมไว้ในน้ำ ห่างจากบริเวณโรง เลื่อยไม่เกินห้าสิบเมตร ถึงกับกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้บัญญัติเอาผิดกับ โรงเลื่อยที่ครอบครอง ไม้ซุงหรือท่อนที่ผิดกฎหมายในระหว่าง ไม่เกินห้าสิบเมตรดังกล่าว โดยสันนิษฐานว่าเป็นของเจ้าของโรงเลื่อย ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 48 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484¹⁸ นอกจากนี้ยังพบว่า มีสาเหตุมาจากนายทุน หรือพ่อค้าไม้ เช่น พ่อค้าอาชีพจำหน่ายวงกบ บานหน้าต่าง และพ่อค้าซึ่งมีอาชีพแปรรูปไม้ จำหน่ายได้ลักลอบตัดฟันไม้ด้วยตนเอง หรือจ้างวานชาวบ้านลักลอบตัดไม้แล้วลักลอบ แปรรูปไม้ในป่า หรือมีสาเหตุมาจากนายทุนผู้รับสัมปทานลักลอบตัดไม้นอกเขตสัมปทาน แล้วชักลากมารวมหมอนไว้ในเขตสัมปทานของตนเพื่ออำพรางเจ้าหน้าที่ เหล่านี้ล้วนเป็น การกระทำของผู้มีอาชีพค้าไม้ ผู้รับอนุญาตแปรรูปไม้ หรือผู้รับอนุญาตตั้งโรงค้าไม้แปรรูป หรือผู้รับอนุญาตจำหน่ายวงกบ บานหน้าต่าง ตลอดจนผู้รับสัมปทาน ดังนั้น จึงสามารถ นำวิธีการ เพื่อความปลอดภัยประเภทห้ามประกอบอาชีพบางอย่างมาใช้กับการกระทำใน ลักษณะลักลอบตัดไม้นี้ได้

¹⁸พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 มาตรา 48 วรรคสอง บัญญัติว่า "... ไม้ซุง หรือไม้ท่อนที่งมอยู่ในแม่น้ำลำคลอง ในรัศมีห้าสิบเมตรของบริเวณที่ทำการแปรรูป ไม้และ ไม้มีผู้ใดเป็นเจ้าของ ให้สันนิษฐานว่าเป็นไม้ที่อยู่ในความครอบครองของผู้รับอนุญาต ตั้งโรงงานแปรรูปไม้ที่มีโรงงานอยู่ในบริเวณนั้น"

การลักลอบตัดไม้ฯ นี้ จะเห็นได้ว่าผู้กระทำผิด ส่วนหนึ่งอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพ ดังนั้น เมื่อศาลสั่งห้ามประกอบอาชีพ บางอย่างแก่ผู้ลักลอบตัดไม้ฯ นับว่าเป็นผลดีเพราะเป็นการตัดโอกาสการกระทำผิดซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาที่ตรงกับเหตุ และเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งเป็นการเตือนไม่ให้กระทำความผิดและเป็นการให้โอกาสกลับตนเป็นคนดี

5.3 การเผาป่า

ไฟป่า (Forest fire) หมายถึง ไฟที่เผาไหม้เชื้อเพลิงธรรมชาติ ในป่า แล้วลุกลามอย่างเสรีไม่มีการควบคุมเชื้อเพลิงธรรมชาติที่ถูกเผาไหม้ ได้แก่ อินทรียวตฤทีกำลังสลายตัว ซากพืชที่ล่องหล่น หญ้า กิ่งไม้แห้ง ท่อนไม้ ตอไม้ ไม้พุ่มและ ไม้ยืนต้นบางส่วน อย่างไรก็ตาม ไฟที่เกิดในสวนป่า ทุ่งหญ้า และไร่ร้างบนภูเขา โดยไม่มีการควบคุมก็ถือเป็นไฟป่าด้วย¹⁹

ไฟป่าในประเทศไทยมักเกิดในช่วงฤดูแล้งระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือน พฤษภาคมทุกปี ในป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าสน และสวนป่า ไฟส่วนใหญ่เป็นไฟผิวดิน มีความรุนแรงอยู่ในช่วงน้อยถึงปานกลาง สาเหตุการเกิดไฟป่าเกิดจากก้นจุดทั้งสิ้น ทั้ง โดยเจตนาและโดยประมาท ซึ่งโดยเจตนากระทำ ได้แก่ การแก่งจุด เช่น ในกรณีที่ ชาวบ้านกระทำผิดเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ถูกเจ้าหน้าที่ป่าไม้จับกุม ก็มักจะจุดไฟเผาป่า เพื่อกลั่นแกล้ง เจ้าหน้าที่และจุดด้วยความตึกะนองอันเป็นการจุดเล่นไม่ได้ประโยชน์อะไร เพียงความสนุกสนานเท่านั้น และกระทำโดยประมาท ได้แก่ เผาไร่ เช่น ชาวบ้านจุดไฟ เผาวัชพืชในไร่นาเพื่อเตรียมพื้นที่เพาะปลูกปราศจากการควบคุมทำให้ไฟลุกลามเข้าป่าหรือ คนเที่ยวป่าเข้าไปพักแรมในป่า เช่น จุดไฟหุงต้มอาหาร ให้แสงสว่าง ให้ความอบอุ่น หรือ

¹⁹สันต์ เกตุปราณีต และคณะ, "ไฟป่าและผลกระทบต่อระบบป่าไม้ในประเทศไทย," รายงานเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ, (เมษายน 2534), หน้า 4.

ไฟจากกัมพูห์ ผู้จุดปล่อยปลตละเลขไม้ดับให้สนิทจนเกิดลุกลามเป็นไฟป่า หรือเกินหาของป่า และล่าสัตว์ จุดไฟเพื่อให้สัตว์หนีออกมาจากที่ซ่อนสะดวกในการล่า จุดไฟไล่แมลงเมื่อแมลงหนีไฟ นกก็จะพากันมาจับแมลงกิน แล้วดักยิงนกอีกทอดหนึ่ง หรือจุดไฟเพื่อสะดวกแก่การหาของป่า เช่น หน่อไม้ เห็ด ฟืน ไข่มดแดง ฯลฯ หรือคนเลี้ยงสัตว์มักจุดไฟเผาซาบป่าเพื่อให้หญ้าแตกใบอ่อนเป็นอาหารสัตว์ เช่น วัว ควาย ฯลฯ แล้วลุกลามไปไหม้ป่า พื้นที่ป่าถูกไฟไหม้เฉลี่ยปีละ 19.5 ล้านไร่ หรือ 31,200 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 20.92 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ป่าทั่วประเทศ และพื้นที่สวนป่าถูกไฟไหม้เฉลี่ยปีละ 11 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่สวนป่าทั้งหมด ไฟป่าเป็นผลเสียอย่างมากคือ ในด้านพืชพันธุ์ต้นไม้ใหญ่เติบโตช้าลง ไม้วัยรุ่นส่วนใหญ่ตาย บางส่วนเจริญเติบโตช้าลง ส่วนลูกไม้ตายหมด ในเชิงเศรษฐกิจป่าไม้ทั้ง 4 ประเภท (เต็งรัง เบญจพรรณ ป่าสน และสวนป่า) เสียหายเป็นมูลค่ามหาศาล เฉพาะปี พ.ศ. 2533 รวมความเสียหายคิดเป็นมูลค่า 54,387 ล้านบาท ในด้านดินและน้ำ ไฟป่าทำให้เกิดน้ำไหลบ่าหน้าดินและชะล้างพังทลายของดิน ทำให้แม่น้ำต่าง ๆ มีตะกอนและความขุ่นมากขึ้น ในด้านอากาศ ทำให้มีอุณหภูมิสูงขึ้น เป็นผลเสียต่อพืชสัตว์ และมนุษย์ และในด้านสัตว์ป่าที่เคลื่อนที่ช้าและถูกอ่อนหนีไฟไม่ทันอาจบาดเจ็บหรือพิการหรือตายเนื่องจากขาดอากาศหายใจ²⁰ ซึ่งไฟป่านี้เป็นการกระทำของมนุษย์ในลักษณะเผาป่าอันเป็นความผิดตามมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 และมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 ซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้นในบทที่ 3 หัวข้อ 3.1 นับว่าเป็นการกระทำอันเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้สูญเสียไม้ในป่าหรือป่าสงวนฯ และสูญเสียพื้นที่ป่าพืชพันธุ์ต่าง ๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์อย่างรุนแรง กฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้จึงมุ่งควบคุมการกระทำในลักษณะเผาป่าหรือไฟป่านี้ เป็นกรณีพิเศษ

5.3.1 สภาพบังคับในเชิงปราบปราม

(1) มาตรการปราบปรามทางอาญา ด้วยเหตุที่ปัญหาไฟป่าส่งผลผลกระทบต่อไม้และความอุดมสมบูรณ์ของป่าอย่างมาก ดังนั้น พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 69-70, 227.

จึงได้กำหนดให้มีมาตรการลงโทษทางอาญาไว้ในมาตรา 54 และมีการกำหนดโทษไว้ 2 ระดับแก่ผู้กระทำความผิด คือ ลงโทษกรณีปกติจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 5 หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ส่วนกรณีเหตุฉกรรจ์ที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้นมีโทษจำคุก 2 ปี ถึง 5 ปี ปรับ และปรับ 1 หมื่นถึง 1 แสนบาท กรณีป่าทั่วไป และปรับ 2 หมื่นถึง 1 แสนห้าหมื่นบาท กรณีป่าสงวนฯ โดยรัฐได้กำหนดสภาพบังคับในเชิงปราบปรามเพื่อควบคุมพฤติกรรม การเผาป่าหรือการจุดไฟป่า

(2) มาตรการทางปกครอง แม้จะเป็นมาตรการที่ใช้ในการปราบปรามก็ตาม แต่กรณีของการเผาป่า นั้น ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับใด ๆ กับผู้กระทำความผิด ในลักษณะของการนำเอามาตรการนี้มาใช้บังคับได้

5.9.2 สภาพบังคับในเชิงป้องกัน

สภาพบังคับในเชิงป้องกันในประมวลกฎหมายอาญา อันได้แก่ วิธีการเพื่อความปลอดภัย มี 5 ประเภท คือ กักกัน ห้ามเข้าเขตกำหนด เรียกประกันบุคคลคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล และห้ามประกอบอาชีพบางอย่างจะได้พิจารณาว่าวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทใดบ้างที่เหมาะสมแก่การนำมาใช้กับกรณีการเผาป่า โดยขอพิจารณาแต่ละประเภทเป็นลำดับไปดังนี้

(1) กักกัน

กรณีเผาป่านี้เป็นความผิดตามมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 และความผิดตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ซึ่งไม่เข้าข่ายอนุมาตราใดอนุมาตราหนึ่งใน 8 อนุมาตราของมาตรา 41 แห่งประมวลกฎหมายอาญาที่เป็นหลักเกณฑ์ในการที่ศาลจะใช้ดุลพินิจกักกัน ดังนั้นจึงไม่สามารถนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทกักกันมาใช้กับกรณีเผาป่านี้ได้ อีกทั้งวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทกักกันนี้มุ่งที่จะนำมาใช้ควบคุมแก่บุคคลที่มีบุคลิกภาพหรือพฤติกรรมที่เป็นอันตรายต่อสังคม ทั้งนี้ เพื่อรัฐจะได้ปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพหรือพฤติกรรมด้วยการฝึกอาชีพและทัศนคติเสียใหม่เพื่อจะ让他สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข แต่ในส่วนของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการเผาป่านั้นส่วนหนึ่ง เป็นการกระทำของผู้ยากไร้ เช่น การเตรียมดินเพาะปลูกด้วยการเผาป่ากำจัดวัชพืชแล้วถูกละทิ้งไปเผาป่า จัดได้ว่าเป็นผู้ที่มีได้มีบุคลิกภาพที่เป็นอันตราย อันจะต้องกักกันดังวัตถุประสงค์ของวิธีการเพื่อ

ความปลอดภัยประเภทกักกัน ดังนั้น หากนำเอาวิธีการกักกันนี้มาใช้แก่ผู้กระทำผิดเกี่ยวกับการเผาป่าแล้วย่อมไม่เหมาะสมสอดคล้องแต่อย่างใด เพราะวัตถุประสงค์ไม่ตรงกันดังกล่าว

(2) ห้ามเข้าเขตกำหนด

กรณีเผาป่านี้สามารถนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทห้ามเข้าเขตกำหนดมาใช้กับผู้เผาป่าได้ไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยเจตนาด้วยการแก้งจุด เพราะไม่พอใจเจ้าหน้าที่ป่าไม้จับกุม หรือจุดด้วยความตึกคะนองสนุกสนานหรือกระทำโดยประมาทด้วยการจุดไฟเผาไร่เพื่อเตรียมดินเพาะปลูกก็ตาม ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดตามมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 และมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 แล้วแต่กรณีดังนั้น การห้ามเข้าเขตฯ จึงเป็นการแก้ปัญหาที่ตรงกับเหตุ ทำให้เอื้อประโยชน์ต่อทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากการเผาป่าหรือป่าสงวนฯ นับว่ากระทบต่อระบบนิเวศน์อย่างรุนแรง เพราะข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีไฟป่าอันเกิดจากการกระทำของมนุษย์เกิดขึ้นทุกปี ทำให้พื้นที่ป่าเสียหายถูกไฟไหม้เฉลี่ยปีละ 19.5 ล้านไร่ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ถือได้ว่าเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของประชาชนหรือชุมชนโดยเฉพาะที่อาศัยอยู่ใกล้ป่าการห้ามเข้าเขตกำหนดจึงเป็นการเตือนผู้กระทำผิดและให้โอกาสแก่ผู้กระทำผิดได้กลับตนเป็นคนดี จะเห็นได้ว่าการกระทำของผู้เผาป่าอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะขอให้ศาลห้ามเข้าเขตกำหนดได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(3) เรียกประกันตัว²¹

กรณีประมาททำให้ไฟไหม้ป่า ตามมาตรา 225 แห่งประมวลกฎหมายอาญา²² นี้ถือว่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของบุคคลเพียงพอที่จะเรียกประกันตัวได้แล้ว นับว่าเป็นการป้องกันความผิดที่จะเกิดขึ้นและเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งเป็นการเตือนผู้กระทำความผิดและให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้กลับตนเป็นคนดี จึงเห็นได้ว่าสามารถนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทเรียกประกันตัวมาใช้กับกรณีเผาป่านี้ได้

(4) คุมตัวไว้ในสถานพยาบาล

กรณีการเผาป่าไม่เกี่ยวข้องกับวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลแต่อย่างใดและการเผาป่าไม่ว่าจะเป็นการ

²¹ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 46 บัญญัติว่า "ถ้าความปรากฏแก่ศาลตามข้อเสนองานของพนักงานอัยการว่าผู้ใดจะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นก็ดี ในการพิจารณาคดีความผิดใด ถ้าศาลไม่ลงโทษผู้ถูกฟ้อง แต่มีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ถูกฟ้องน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นก็ดี ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งผู้นั้นให้ทำประกันโดยกำหนดจำนวนเงินไม่เกินห้าพันบาทว่าผู้นั้นจะไม่ก่อเหตุร้ายดังกล่าวแล้วตลอดเวลาที่ศาลกำหนดแต่ไม่เกินสองปี และจะสั่งให้มีประกันด้วยหรือไม่ก็ได้

ถ้าผู้นั้นไม่ยอมทำประกันหรือหาประกันไม่ได้ ให้ศาลมีอำนาจสั่งกักขังผู้นั้นจนกว่าจะทำประกันหรือหาประกันได้ แต่ไม่ให้กักขังเกินกว่าหกเดือนหรือจะสั่งห้ามผู้นั้นเข้าเขตกำหนดตามมาตรา 45 ก็ได้

การกระทำของเด็กที่มีอายุยังไม่เกินสิบเจ็ดปีบริบูรณ์มิให้อยู่ในบังคับแห่งบทบัญญัติตามมาตรานี้"

²²มาตรา 225 บัญญัติว่า "ผู้ใดกระทำให้เกิดเพลิงไหม้โดยประมาทและเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย หรือการกระทำโดยประมาทนั้นน่าจะเป็นอันตรายแก่ชีวิตของบุคคลอื่น ต้องระวางโทษ..."

เจตนากระทำหรือกระทำโดยประมาทก็ตาม นับว่าเป็นการกระทำทางกายภาพของบุคคล มิใช่เป็นการกระทำของผู้ที่มีสภาพอันตรายอันจะต้องควบคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล จะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ต่างกัน และการเผาป่าส่วนใหญ่เป็นการกระทำของผู้ยากไร้ในชนบท หากนำตัวไปควบคุมไว้ในสถานพยาบาลแล้ว ก็นับว่าเป็นการแก้ไขปัญหาที่ไม่ตรงกับเหตุ จึงไม่สามารถนำเรื่องการคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลไปใช้กับการเผาป่าหรือไฟป่าได้

(5) ห้ามประกอบอาชีพบางอย่าง²³

มีกรณีผู้ประกอบอาชีพกสิกรรมหรือการเกษตรที่มีพื้นที่ติดกับป่า ทำการเผาหญ้าเพื่อกำจัดวัชพืชอันเป็นการเตรียมดินเพื่อทำการเพาะปลูก แล้วเกิดลุกลามไปไหม้ป่า เช่นนี้ นับว่าเป็นการกระทำผิดอันเนื่องมาจากการประกอบอาชีพกสิกรรม ดังนั้น การห้ามประกอบอาชีพกสิกรรม จึงเป็นการตัดโอกาสกระทำผิดซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาที่ตรงกับเหตุ นับว่าเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งเป็นการเตือนผู้กระทำผิดและให้โอกาสกลับตนเป็นคนดี จึงสามารถนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทห้ามประกอบอาชีพบางอย่างมาใช้ในการเผาป่าได้

นอกจากการนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้แล้ว ยังมีอีกวิธีหนึ่ง คือ การริบทรัพย์สินซึ่งส่วนหนึ่งเป็นโทษตามมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญา แต่อีกส่วนหนึ่งเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยทางอาญา ดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 ข้างต้น ซึ่งสรุปได้ว่าทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้ใช้หรือบุคคลได้มาโดยการกระทำผิดตามมาตรา 33 แห่งประมวลกฎหมายอาญา (ยกเว้นทรัพย์สินซึ่งบุคคลมิได้เพื่อใช้ในการกระทำผิด) และบรรดาทรัพย์สินซึ่งได้ใช้ตามมาตรา 143 มาตรา 144

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²³ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 50 บัญญัติว่า "เมื่อศาลได้พิพากษาให้ลงโทษผู้ใด ถ้าศาลเห็นว่า ผู้นั้นกระทำความผิดโดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ หรือเนื่องจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ และเห็นว่าหากผู้นั้นประกอบอาชีพหรือวิชาชีพหรือเนื่องจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้นต่อไปอาจจะกระทำความผิด เช่นนั้นขึ้นอีก ศาลจะสั่งไว้ในคำพิพากษาห้ามการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้น มีกำหนดเวลาไม่เกินห้าปีนับแต่วันพ้นโทษไปแล้วก็ได้"

มาตรา 149 มาตรา 150 มาตรา 167 มาตรา 201 และมาตรา 202 หรือได้ให้
 เพื่อจูงใจบุคคลให้กระทำความผิดหรือเพื่อเป็นรางวัลในการที่บุคคลได้กระทำความผิดตาม
 มาตรา 34 แห่งประมวลกฎหมายอาญา เป็นโทษตามมาตรา 18 ดังกล่าว เพราะทำให้
 ผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นเจ้าของทรัพย์สินต้องได้รับความทุกข์ยากต้องสูญเสียทรัพย์สินของตนไป
 หรือมิให้ผู้กระทำความผิดได้รับผลจากการกระทำความผิดของตน โดยได้รับสิ่งที่ได้มาในการ
 กระทำความผิด ส่วนการริบทรัพย์สินตามมาตรา 32 และทรัพย์สินซึ่งบุคคลมิไว้เพื่อใช้ในการ
 การกระทำความผิดตามมาตรา 33 (1) ตอนท้ายนี้เป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัย
 เพราะเป็นการริบทรัพย์สินทั้งแก่ของผู้ที่มีได้กระทำความผิดและของผู้ที่ไม่ได้ถูกลงโทษ
 ตามคำพิพากษา ซึ่งการริบทรัพย์สินชนิดนี้มีได้มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้กระทำความผิดได้รับ
 ความทุกข์ยากหรือจูงใจให้เป็นผลร้ายดังเช่นโทษ แต่ทรัพย์สินที่ผู้ใดทำหรือมิไว้เป็น
 ความผิดตามมาตรา 32 นั้น กฎหมายถือว่าทรัพย์สินดังกล่าวเป็นทรัพย์สินที่มีลักษณะ
 สภาพที่เป็นอันตรายต่อสังคม จำเป็นต้องป้องกันมิให้ผู้ใดทำหรือมิไว้เป็นความผิด
 ส่วนทรัพย์สินที่มิไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดอันได้แก่ทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดจัดหาหรือ
 เตรียมหรือพาไปเพื่อใช้ในการกระทำความผิดแต่มีทันได้ใช้ตามมาตรา 33 (1)
 ตอนท้ายนั้น หมายถึง ทรัพย์สินโดยสภาพเป็นสิ่งที่ใช้เพื่อกระทำความผิดอันมิได้
 หมายรวมถึงทรัพย์สินที่มิไว้เพื่อใช้ในกิจกรรมธรรมดา แล้วนำไปใช้เป็นการกระทำความผิดเป็น
 ครั้งคราว แต่การริบทรัพย์สินที่มิไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดในที่นี้เพ่งเล็งถึงสภาพของสิ่ง
 ของที่เป็นอันตราย เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ หรือเครื่อง
 จักรกลใด ๆ ที่บุคคลเตรียมจะใช้ในการตัดฟันไม้หวงห้ามโดยมิได้รับอนุญาต เป็นต้น ซึ่ง
 พนักงานเจ้าหน้าที่ยึดได้มาในขณะที่จะลงมือกระทำความผิดอยู่พอดี จะเห็นได้ว่า การ
 ริบทรัพย์สินที่ผู้ใดทำหรือมิไว้เป็นความผิดตามมาตรา 32 และทรัพย์สินที่ผู้ใดมิไว้เพื่อใช้ใน
 การกระทำความผิดตามมาตรา 33 (1) ตอนท้ายนั้น เป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัย
 ดังกล่าวในบทที่ 4 ข้างต้นแล้ว ดังนั้น การมีไม้ไว้ในความครอบครองโดยฝ่าฝืนกฎหมาย
 ถือว่ามีไว้เป็นความผิดตามมาตรา 32 และเครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ สัตว์พาหนะ
 เครื่องจักรกลต่าง ๆ ที่บุคคลเตรียมจะใช้กระทำความผิด ย่อมถือว่ามีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด
 ตามมาตรา 33 (1) ตอนท้าย นับว่าเป็นทรัพย์สินที่กฎหมายบังคับให้ริบเด็ดขาดโดยไม่มี
 ข้อยกเว้น จึงเป็นบทบังคับศาลให้ต้องริบทรัพย์สินเหล่านี้

ดังนั้น ของกลางที่ใช้กระทำผิดในลักษณะบุกรุกเป็นที่ทำกิน เช่น จอบ เสียม รถไถ รถยนต์ เป็นต้น หรือที่ใช้ลักลอบตัดไม้ เช่น เครื่องจักรกลต่าง ๆ อันได้แก่ เลื่อยชนิดต่าง และสัตว์พาหนะ ตลอดจนรถยนต์ เป็นต้น หรือที่ใช้เผาป่า เช่น ถังน้ำมัน น้ำมัน รถยนต์ เป็นต้น เหล่านี้ย่อมเป็นทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อใช้ในการกระทำ ความผิดทั้งสิ้นจะเห็นได้ว่าสามารถนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภททรัพย์สินที่ใช้ หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความคิด ตลอดจนที่ใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำ ความผิดมาใช้บังคับแก่การบุกรุกเพื่อเป็นที่ทำกิน การลักลอบตัดไม้และไฟป่าได้

กล่าวโดยสรุปการบุกรุกเพื่อเป็นที่ทำกิน การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า และการเผาป่า สามารถนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภท ห้ามเข้าเขตกำหนด เรียกประกันทัณฑ์บน และห้ามประกอบอาชีพบางอย่างมาใช้ได้อย่าง เหมาะสมดีทุกประการ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย